

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ДЕМИДЕНКО ВІКТОР В'ЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 332.12:330.341.1(477)

РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Спеціальність 08.10.01 – розміщення продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Качала Тамара Миколаївна,
Черкаський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти:
доктор економічних наук, професор **Мармуль Лариса Олександрівна,** Херсонський державний аграрний університет Міністерства освіти і науки України, проректор з міжнародних зв'язків;

кандидат економічних наук, **Валюх Андрій Миколайович,** Національний університет водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри регіонального управління (м. Рівне).

Провідна установа:
Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, відділ дослідження комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил, м. Київ.

Захист відбудеться 18 січня 2007 р., о 14:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.052.03 у Полтавському національному технічному університеті ім. Ю. Кондратюка Міністерства освіти і науки України за адресою: 36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка Міністерства освіти і науки України за адресою: 36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

Автореферат розісланий 15 грудня 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.В. Комеліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни взаємозв'язку науки, технологій і економічного росту є однією з важливих характеристик нової економіки. Вибір на користь формування інноваційної моделі зумовлює розгляд нових факторів економічного розвитку, необхідність інтеграції наукових здобутків та набутого практичного досвіду, поєднання результатів плідної праці вчених та практиків.

Розвиток регіонів може отримати значний імпульс внаслідок дії факторів, які є інваріантними щодо специфічних умов регіонального рівня. Саме інноваційний вектор розвитку сприяє ефективному використанню виробничих фондів і трудових ресурсів. Характер і рівень розвитку продуктивних сил України та її регіонів супроводжуються багатьма негативними процесами з точки зору задоволення суспільних потреб та економічної ефективності. У той же час існують резерви та шляхи розвитку, котрі дозволяють усунути негативні явища і сформувати такий тип, який задовольнятиме суспільні потреби і буде економічно виправданим. Використання інноваційного фактора разом з коригуванням державної економічної політики у сфері відносин власності дозволить забезпечити гармонійний розвиток людського потенціалу, економіки і природного середовища, що відповідатиме перспективним завданням і цілям суспільства.

При забезпеченні державою умов для формування інноваційної активності в країні та реалізації ефективної державної інноваційної політики важливим є процес розробки на рівні регіонів та підприємств інноваційної стратегії і тактики формування інноваційного клімату та потенціалу підвищення інноваційної активності.

Недостатність розвитку методології системного підходу до оцінки і прогнозування інноваційної діяльності, конкретизація методів оцінки інноваційного потенціалу регіонів і доведення їх до алгоритму, необхідність розробки проблеми інноваційного фактора розвитку продуктивних сил України визначають актуальність та своєчасність теми дослідження.

Вагомий внесок у розробку теоретичних проблем розвитку продуктивних сил та економічних аспектів інноваційної діяльності зробили В.П. Александров, О.М. Алимов, О.І. Амоша, І.К. Бистряков, П.П. Борщевський, Ю.М. Бажал, А.М. Валюх, О.П. Гош, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, Н.П. Гончарова, Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, М.С. Данько, В.П. Дубіщев, Я.А. Жаліло, М.З. Згуровський, Г.І. Калитич, Т.М. Качала, А.С. Лисецький, С.В. Мочерний, Я.Б. Олійник, В.О. Онищенко, Б.Я. Панасюк, Т.О. Панфілова, В.П. Семиноженко, В.П. Соловійов, Д.М. Стеченко, А.І. Сухоруков, В.К. Хаустов, М.І. Фащевський, А.М. Федорищева, Л. Г. Чернюк, В. І. Чижова та ін.

Водночас проблеми регулювання інноваційної діяльності, закономірності формування та фактори розвитку інноваційної політики регіону потребують ще вивчення. Важливість та значимість дослідження цих проблем зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження, які проведено автором, є складовою частиною комплексних досліджень, що виконувались в рамках науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету „Розробка теорії та методології формування оптимальних структур моделі економіки України в умовах перехідного періоду” (державний реєстраційний № 0197U015148), „Теорія та методологія формування потенціалу розвитку національної економіки” (державний реєстраційний № 0100U004422), „Теорія та методологія формування економічної моделі України в умовах глобалізації” (державний реєстраційний № 0103U003684). Участь автора у їх виконанні полягає в розробці концептуальних засад інноваційної моделі розвитку економіки та методики оцінки сукупного інноваційного потенціалу регіону.

Тема дисертаційної роботи відповідає основним напрямам розвитку сучасної соціально-економічної політики країни.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретико-методологічних засад інноваційного розвитку регіонів України та основних напрямків його регулювання в ринковій економічній системі.

Досягнення мети вимагало постановки та вирішення наступних задач:

- сформулювати стратегію та визначити пріоритети інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей;
- визначити та обґрунтувати передумови переходу від трансферу технологій до трансферу знань, враховуючи сучасний стан науково-технічного прогресу в регіоні;
- розкрити сутність та зміст інноваційного розвитку регіонів України;
- розробити сукупну методику оцінки інноваційного потенціалу регіону з урахуванням стратегічного напрямку розвитку його підприємств;
- охарактеризувати систему принципів сучасного національного і регіонального інноваційного розвитку, дотримання яких гарантує стабільне економічне зростання та рівномірність розвитку всіх регіонів України;
- сформулювати методологічні і методичні підходи до вивчення та оцінки впливу інноваційного фактору на розвиток регіону;
- проаналізувати сучасні умови інноваційного розвитку промислових підприємств України, стан відносин власності та інноваційної діяльності в українській економіці;
- вивчити та узагальнити сучасний світовий досвід регіонального інноваційного розвитку економіки;
- дослідити інноваційне підприємство регіону як об'єкт логістизації з позицій витратного підходу;
- розробити модель інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей.

Об'єктом дослідження є процес інноваційного розвитку регіонів України у контексті державної інноваційної політики.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку регіонів України в контексті завдань сучасної державної регіональної політики України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження продуктивних сил та інноваційного типу їх розвитку слугували фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, а також наукові праці відомих учених з досліджуваної проблеми.

Дослідження базувалося на використанні таких методів:

системного підходу – для вивчення зв'язків між явищами та процесами економічної дійсності;

статистичного аналізу – для визначення динаміки, структури та результативності розвитку продуктивних сил;

порівняльного – для зіставлення особливостей економічних процесів у світовій та українській економіці;

діалектичного – для розгляду явищ у їх взаємозв'язку і розвитку, єдності та боротьбі суперечностей.

Інформаційними джерелами дослідження стали наукові праці з проблем продуктивних сил та інноваційного розвитку, звітні матеріали Державного комітету статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали та науково-методичні розробки, публікації в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш суттєві теоретичні і практичні результати, що характеризують наукову новизну, такі:

вперше:

– сформульовано стратегію інноваційного розвитку регіонів, на основі якої розроблено інноваційну стратегію розвитку Черкаської області. Запропоновано джерела фінансування створення регіонального банку в Черкаській області та розраховано ефективність його функціонування;

– запропоновано створення інтегрованого комплексу трансферу знань в регіоні як інфраструктури, що стимулює процес передачі технологій, комерціалізації досліджень та розробок;

удосконалено:

– теоретико-методологічні засади дослідження інноваційного розвитку регіону, які, на відміну від існуючих, є орієнтирами перебудови і реформування регіональної економіки, структурної і темпової трансформації розподілу інвестицій, підприємницької діяльності по секторах економіки, однак з обов'язковим врахуванням історичного еволюціонізму, періодизації, циклічності та технологічного укладу;

– методика сукупної оцінки інноваційного потенціалу регіону, яка, базуючись на науково-практичних висновках і положеннях рейтингової оцінки ризик-потенціалу, дає можливість вироблення стратегічно вірних напрямів подальшого інноваційного розвитку регіону;

дістали подальший розвиток:

– виокремлені і систематизовані принципи державної і регіональної інноваційної політики, які полягають у визнанні за наукою провідної ролі в системі продуктивних сил, захищеності законодавством, поєднанні державного регулювання інноваційної діяльності з функціонуванням інноваційних структур в умовах конкурентного середовища, врахуванні першочергових потреб регіону, його інноваційного потенціалу;

– розкриття впливу інноваційного фактору на розвиток регіонів як процесу їх структурного та якісного удосконалення шляхом використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва й задоволення суспільних потреб, що дало змогу визначити основні пріоритети, напрями та засади розробки інноваційних моделей розвитку для кожного регіону;

– оцінка сучасних умов розвитку промисловості України та Черкаської області під впливом інноваційного фактору, стан інноваційної діяльності в українській економіці, а також вплив зміни відносин на можливості інноваційного розвитку держави;

– необхідність безпосереднього врахування й використання закордонного досвіду державного регулювання і підтримки інноваційної активності в напрямках: джерел фінансування, національної науково-технічної політики, захисті інтелектуальної власності, комерціалізації досліджень, розвитку венчурного інвестування, оскільки розробка і впровадження нових технологічних рішень в Україні поки ще не є джерелом економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку;

– визначення і оптимізація основних складових витрат інноваційного підприємства як об'єкта логістизації, що виконують функції розробки і виробництва нових видів продукції на основі розгляду факторів, дія яких потребує мікрологістичної координації внутріфірмової взаємодії підрозділів підприємства;

– розробка факторної моделі інноваційного розвитку наукомістких галузей регіону, що, на відміну від існуючих, вирішує поставлену задачу в один етап та за своєю суттю є модифікацією моделей математичного програмування вирішення екстремальних задач.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні дослідження, виконані в рамках дисертації, складають основу наукових положень і висновків для формування державної економічної політики в галузі інноваційного розвитку регіонів України. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони є підґрунтям для прийняття управлінських рішень при реалізації загальнодержавних, регіональних і галузевих планів та програм інноваційного розвитку регіонів.

Науково-методичні положення дисертації впровадженні в практику діяльності. Практичну

значимість дисертаційного дослідження та можливість широкого використання підтверджено довідкою Головного управління економіки Черкаської обласної державної адміністрації, що використовувало отримані дисертантом результати при розробці відповідної програми розвитку інноваційної діяльності в регіоні (лист 634/4 від 06.09.2006 р.). Також, основні результати даного дослідження використані в підготовці і проведенні лекційних, практичних та семінарських занять з курсів „Економіка і організація інноваційної діяльності”, „Інноваційний менеджмент”, „Економіка підприємства”, „Організація виробництва” (лист 776а/01-11.02 від 16.05.2006 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторські розробки щодо регулювання інноваційного розвитку в Україні, а опубліковані наукові праці містять положення, висновки та пропозиції, сформульовані особисто автором, і відображають його конкретний внесок в розвиток економічної науки – розміщення продуктивних сил і регіональну економіку.

Наукові положення, висновки й рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дисертаційного дослідження апробовано на 7 українських і міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: „Теорія і практика перебудови економіки” (Черкаси, 2000), „Теорія і практика сучасної економіки” (Черкаси, 2003), „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні в контексті євроінтеграції” (Черкаси, 2005), „Теорія і практика сучасної економіки” (Черкаси, 2005), „Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні” (Дніпропетровськ, 2005), „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю” (Черкаси, 2005), „Інвестиційні стратегії підприємств України на міжнародних товарних та фінансових ринках”(Дніпропетровськ, 2006).

Публікації. Основні результати дослідження викладені у 16 опублікованих працях загальним обсягом 4,3 др. арк., у тому числі 3,9 др. арк. належить особисто автору, з них 8 опубліковано у наукових фахових виданнях, 1 – в інших виданнях та 7 – в матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 210 сторінок комп'ютерного тексту, який включає 26 таблиць і 24 рисунки. Із загальної кількості таблиць і рисунків 4 займають всю площу сторінки. Список використаних джерел налічує 180 найменувань і викладений на 18 сторінках, 4 додатки – на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі дисертації „Теоретико-методологічні основи регулювання

інноваційного розвитку регіону” розкрито сутність та зміст інноваційного розвитку регіонів України; сформульовано методологічні і методичні підходи до вивчення та оцінки впливу інноваційного фактору на розвиток регіону; охарактеризована система принципів сучасного національного і регіонального інноваційного розвитку, дотримання яких гарантує стабільне економічне зростання та рівномірність розвитку всіх регіонів України.

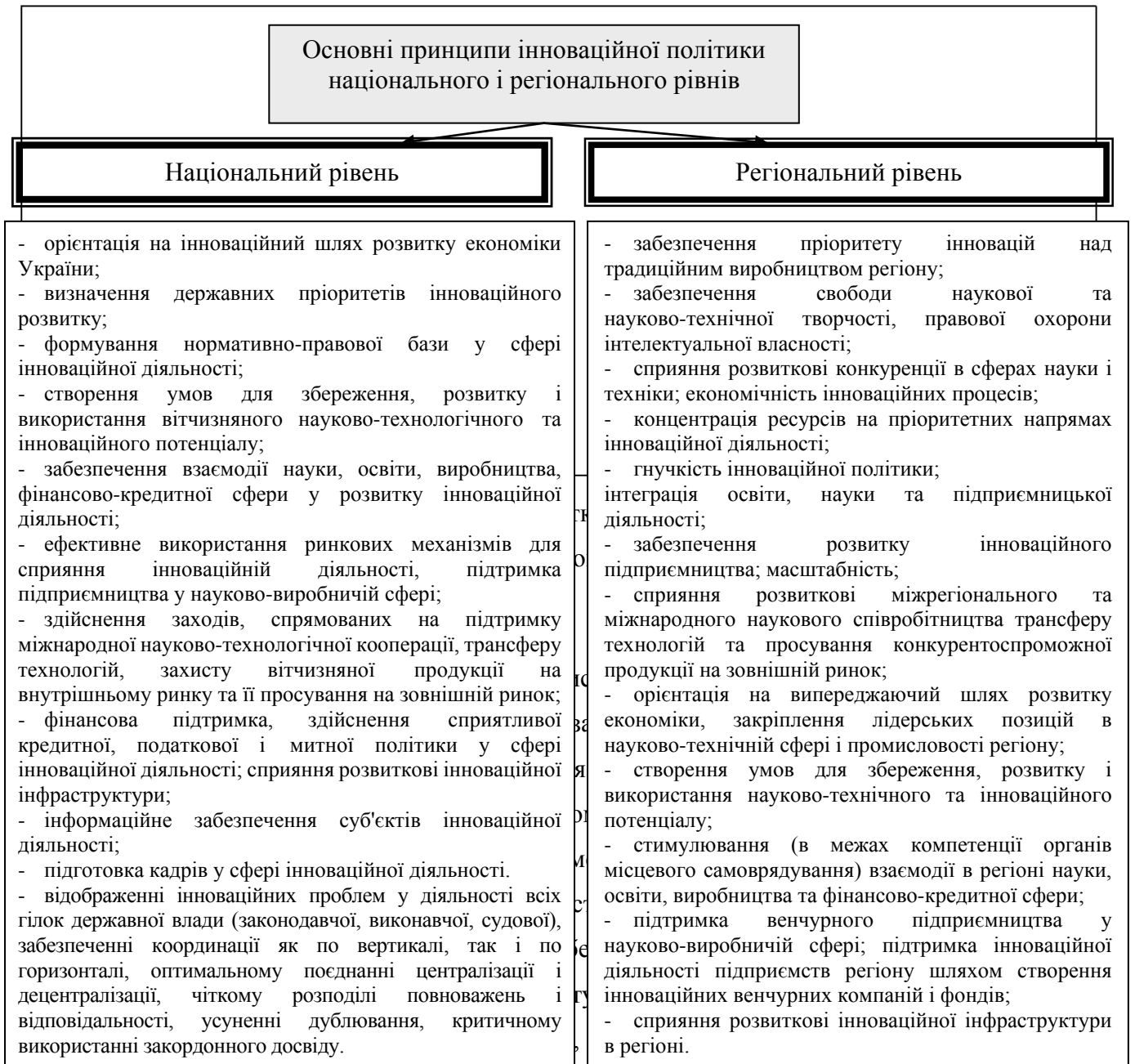
Дослідження процесів виникнення, формування та становлення інноваційної теорії засвідчили, що інноваційний розвиток регіону є базою для виконання фундаментальних і прикладних наукових досліджень, проектно-конструкторських і технологічних робіт, які орієнтовані на вирішення як наукових, так і науково-технічних, соціально-економічних та екологічних проблем різних рівнів – національного, регіонального, галузевого. Завдяки існуючому інноваційному потенціалу регіону здійснюється, в основному, наукове забезпечення його соціально-економічного і науково-технічного розвитку, створення конкурентоспроможної продукції та визначає здатність регіону розвиватися в майбутньому.

Проведений аналіз економічних реформ щодо формування ефективної регіональної політики, дав можливість стверджувати, що вже існує розуміння того, що без інновацій неможливо забезпечити конкурентоспроможність регіонів та окремих його господарюючих суб'єктів, особливо наукомісткого характеру. Це змінило стратегічні орієнтири більшості регіонів, націлило їх на творчий пошук, підприємницьку активність і самостійність у вирішенні поточних і перспективних задач розвитку і самозабезпечення. Поряд з цим можна цілком впевнено констатувати, що розробка і впровадження нових технологічних рішень в окремих регіонах України поки що не є джерелом економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності на національному і світовому ринках.

В рамках інноваційного розвитку регіонів визначено головним пріоритетним напрямом реалізацію вираженої регіональної інноваційної політики як вирішального фактору приведення в дію потенціалу економічного зростання регіону, інноваційного розвитку та структурного оновлення виробництв для подолання їх енерго- і ресурсо-витратного характеру, підвищення конкурентоспроможності регіонів, використання та примноження інтелектуального потенціалу.

В роботі встановлено, що процес регулювання інноваційного розвитку регіону повинен спиратись на систему цілей, що забезпечують його результативність. Стратегічною метою регіональної інноваційної політики визначено створення сприятливого інноваційного середовища, що забезпечувало б перетворення наукових ідей та розробок у ринкові продукти міжнародного рівня; впровадження цих продуктів у важливі галузі регіональної економіки і соціальну сферу, а також дозволяло б зберегти наукові та інженерні школи. Досягнення мети інноваційного розвитку регіону повинне спиратися на систему принципів, дотримання яких гарантує стабільне економічне зростання та рівномірність розвитку всіх регіонів України, що визначило необхідність виокремлення та

систематизації принципів державної та регіональної інноваційної політики, сутність яких відображена на рис. 1.

інноваційного потенціалу його підприємств, що характеризується як сукупність різних ресурсів, включаючи: інтелектуальні; матеріальні; фінансові; кадрові; інфраструктурні; інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності. Наявність цих складових вимагає конкретної методики оцінки інноваційного потенціалу підприємства і сукупного потенціалу регіону.

Здійснений аналіз існуючих методик діагностичного аналізу та оцінки інноваційного потенціалу підприємства і сукупного потенціалу регіону, попри їх певну системність, виявив низку недоліків, зокрема в необхідності навичок, складних розрахунків, досить точної, але часом важкодоступної інформації про усі параметри, що далеко не завжди можливо. В роботі запропоновано сукупну методику визначення інноваційного потенціалу підприємств регіону, яка включає: оцінку

функціонального блоку (ресурсного, маркетингового, організаційного, управлінського, територіально-географічного); продуктово-процесного блоку; оцінку по стадіях; інтегральну оцінку; комплексну оцінку інноваційного потенціалу підприємства та безпосередньо регіону, що базується на науково-практичних висновках і положеннях рейтингової оцінки ризик-потенціалу. Сукупна оцінка інноваційного потенціалу регіону і його господарських суб'єктів дає можливість достовірної оцінки їх розвитку та вироблення стратегічно вірних напрямів подальшого регіонального розвитку.

У другому розділі дисертації „Оцінка регіонального інноваційного потенціалу та практика його регулювання” проведено дослідження і подана загальна оцінка проблем та тенденцій інноваційного розвитку регіону, проаналізовано сучасні умови інноваційного розвитку промислових підприємств України, стан відносин власності та інноваційної діяльності в українській економіці.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної стратегії не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку економіки. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципом частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки тощо.

Активний розвиток будь-якої галузі, у т.ч. і промисловості, залежить, значною мірою, від сприйнятливості її підприємств до нововведень. Проте в останні роки рівень інноваційної активності промислових підприємств знижується. Так, у 2004 р. інноваційною діяльністю у промисловості України займалося 1359 підприємств, або 13,7 % їх загальної кількості, тоді як у 2003 р. – 1496 (15,1 %), а у 2002 р. – 1808 (18,0 %) (рис. 2). Із них у 2004 році кожне друге витратило кошти на продуктові інновації, 44,6 % – на процесові інновації.

Кількість

підприємств, од.

Питома вага, %

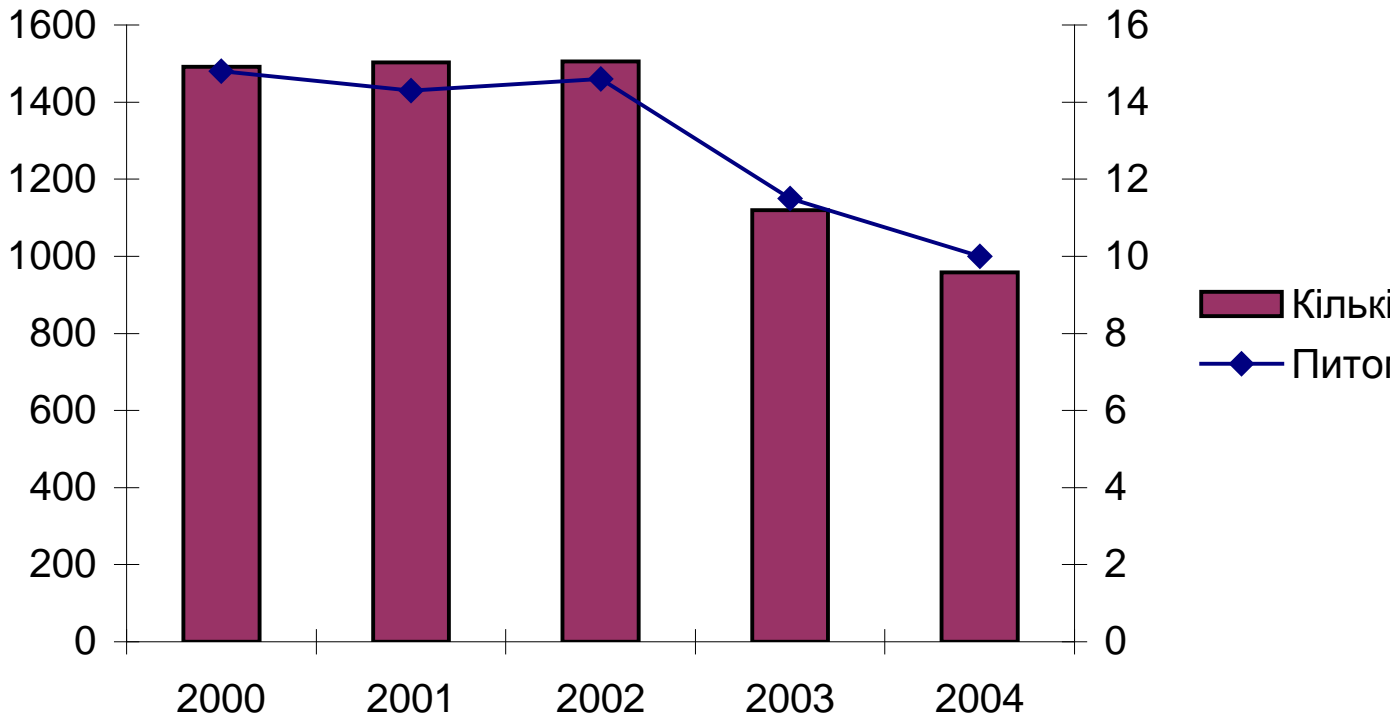

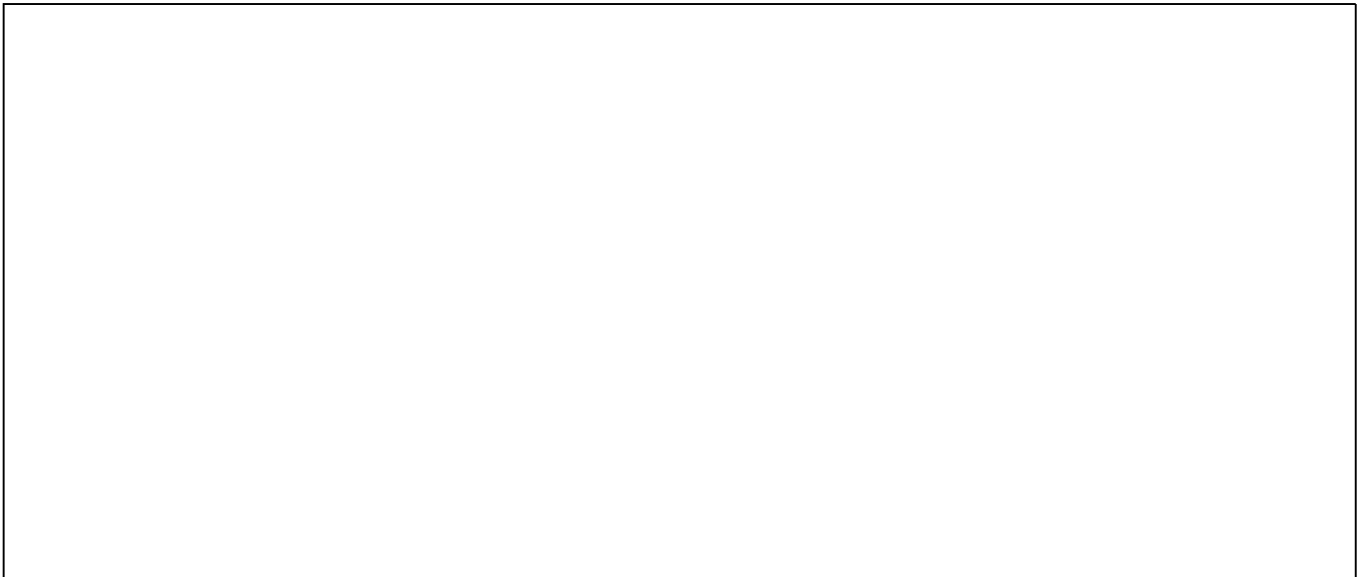
Рис. 2. Кількість підприємств, що впроваджували інновації, та їх питома вага у загальній кількості промислових підприємств в цілому по Україні, 2000-2004 рр.

Частка інноваційно активних підприємств значно варіювалася як за видами промислової діяльності, так і за регіонами України, а саме, у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення інновації здійснювали 39,2 % підприємств, машинобудуванні, хімічній та нафтохімічній промисловості – майже кожне четверте підприємство, металургії та обробленні металу – 15,4 % підприємств галузі. Значно меншою, ніж у середньому по Україні, була частка інноваційно активних підприємств у целюлозно-паперовій промисловості, видавничій справі, добувній промисловості, виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (відповідно 7,8 %, 6,3 %, 3,1 %).

В окремих регіонах України відбувалося підвищення інноваційної активності. Стале зростання питомої ваги підприємств, що займалися інноваційною діяльністю у 2003-2004 рр., спостерігалось в м. Києві – в 1,3 рази, АР Крим та Харківській області – у 1,2 рази, у Донецькій, Івано-Франківській та Київській областях – у 1,1 рази. Найвища питома вага інноваційно активних підприємств та підприємств, що впроваджували інновації, спостерігалася в 2004 р. у Харківській області (відповідно 7,1 і 8,8 %) та в м. Києві (10,8 і 15,8 %). Такий високий показник (порівняно із середнім по Україні) у Харківській області можна пояснити високим рівнем іноземного капіталу, який використовувався в основному для придбання нових технологій підприємствами харчової

промисловості, а в м. Києві – за рахунок концентрації капіталу на інноваційні цілі.

В Черкаському регіоні інноваційною діяльністю займалися промислові підприємства п'яти міст та п'яти районів (у 2003 р. – 5 міст та 7 районів, у 2002 р. – 6 міст та 10 районів). Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю в 2004 р., відображає картосхема (рис. 3).

- райони з низькою інноваційною активністю підприємств
- райони з високою інноваційною активністю підприємств

Рис. 3. Зонування адміністративних районів Черкаської області за кількістю підприємств, що займалися інноваційною діяльністю в 2004 році

Проведений розрахунок аналізу основних показників інноваційної діяльності в Черкаському регіоні за 2002-2004 рр. (табл. 1) показав, що інноваційна діяльність в Черкаській області розвинута слабо, основні показники в даній сфері значно нижчі від рівня світових.

Проаналізувавши структуру галузей інноваційної активності Черкаської області, в роботі визначено, що створення системи економічного стимулювання інноваційного розвитку регіону є комплексною задачею на всіх рівнях регіонального управління. Окреслено шляхи залучення і ефективного використання необхідних фінансових ресурсів на впровадження інноваційної стратегії розвитку Черкаської області.

**Показники, що характеризують інноваційну діяльність
в Черкаському регіоні, 2002-2004 рр.**

Показник	2002	2003	2004	Світові показники
Чисельність науковців на 1000 чол., чол.	1,3	1,2	1,2	40-60
Видатки на 1 науковця, тис. грн.	8,6	11,9	13,3	50-70
Чисельність науковців із вченими ступенями у загальній кількості науковців, %	8,0	27,4	40	35-40
Частка фінансів з боку держави, %	31	39	30	60

Проведений аналіз дав можливість виділити основні фактори, дія яких потребує мікрологістичної координації внутріфірмової взаємодії підрозділів підприємства, що виконують функції розробки і виробництва нових видів продукції:

- збільшення частки її інноваційних видів у загальному обсязі промислового виробництва;
- зростання інтенсивності інноваційно-інформаційної складової інформаційних потоків між підрозділами підприємства;
- підвищення безперервності циклу створення нових видів виробів, а також скорочення тривалості кожного з них.

Важливим фактором, що обумовлює необхідність ефективної логістичної підтримки інноваційного процесу промислового підприємства, є потреба зниження й оптимізації його витрат на всіх стадіях відтворення інноваційної продукції і технології. Основними складовими витрат інноваційного підприємства як об'єкта логістизації, які можуть бути оптимізовані, є:

- трансакційні витрати, величина яких за умов безперервного виробництва нової продукції істотно зростає;
- операційні витрати і витрати по закупівлі, транспортуванню, збереженню матеріальних ресурсів і готової продукції на складі та її розподілу;
- альтернативні витрати логістичного аутсорсінгу (передача частини або всіх логістичних функцій невиробничого характеру стороннім логістичним організаціям-провайдерам логістичних послуг);
- альтернативні витрати іншого аутсорсінгу (передача функцій заготівельного виробництва, виробництва комплектуючих, функцій НДДКР, дослідного виробництва, зовнішньоекономічної діяльності і т. ін. спеціалізованим організаціям);
- альтернативні витрати і витрати, пов'язані з ризиками планування і реалізації конкретного

інвестиційно-інноваційного проекту промислового підприємства (небезпекою збитків, зниженням його ефекту й ефективності).

Тобто, з використанням логістичного механізму створення інновативно свідомих підприємств виділено ефективні форми організації інноваційного процесу в регіоні. На основі розгляду факторів, дія яких потребує мікрологістичної координації внутріфірмової взаємодії підрозділів підприємства, що виконують функції розробки і виробництва нових видів продукції, визначено основні складові витрат інноваційного підприємства як об'єкта логістизації. Встановлені цільові пріоритети структурних перетворень дають можливість визначити в економіці регіону пріоритетність його інноваційного розвитку.

В третьому розділі „Формування стратегії інноваційного розвитку регіону” обґрунтовано ефективні форми організації інноваційного процесу в регіоні; запропоновано модель інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей; визначено стратегію та пріоритети інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей; обґрунтовано передумови переходу від трансферу технологій до трансферу знань, враховуючи сучасний стан науково-технічного прогресу в регіоні.

На основі проведеного дослідження розроблена укрупнена факторна модель інноваційного середовища і системи підприємств регіону, що включає в себе, насамперед, фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, які, в свою чергу, визначають ефективність функціонування підприємства, попит на його продукцію, його рейтинг у галузі та регіоні. Для формування інноваційного середовища велике значення має ефективність управління новачками, інноваційними замислами, проектами і програмами, організацією виробництва, ресурсами і витратами, фінансовою стійкістю, інвестиціями й у підсумку інноваційним потенціалом підприємства, організацією інноваційного менеджменту і розробкою інноваційної політики підприємства.

Запропоновано економіко-математичну модель, що дозволяє вирішити поставлену задачу в один етап, тоді як традиційні моделі та методи ґрунтуються на багатоетапному (багатокроковому) знаходженні оптимального рішення або на зведенні багатокритеріальної задачі до однокритеріальної. В даній моделі як функція цілі обрана максимізація суми показників (кожен з яких оптимізується) конкретного бізнесу-проекту або програми:

$$F = x+y+1/z \rightarrow \max, \quad (1)$$

де x – обсяг виробництва,

y – кількість нових робочих місць, що створюються в процесі реалізації проекту,

$1/z$ – мінімізація кошторисної вартості проекту (шляхом взяття зворотної до неї функції).

Пропонується приблизна укрупнена організаційна структура діючої моделі інтегрованого комплексу трансферу знань, за допомогою якої можлива розробка гнучкої стратегії інноваційного розвитку регіонів та вирішення різних завдань технологічного розвитку, що постають перед секторами вітчизняної економіки і відносяться до різних технологічних рівнів (рис. 4).

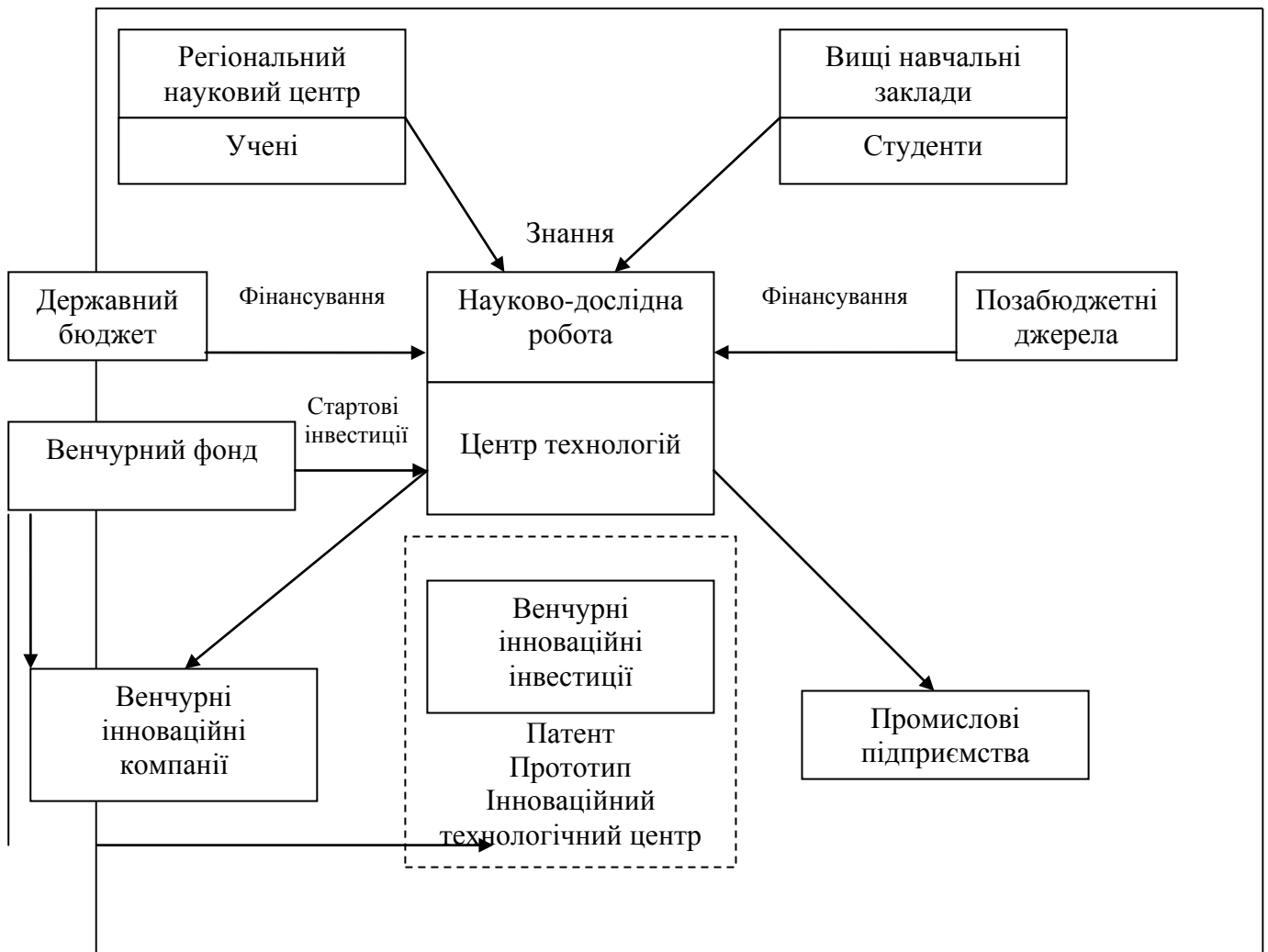

Рис. 4. Організаційна структура інтегрованого комплексу трансферу знань

Успішна діяльність всіх учасників інноваційного процесу, як правило, ґрунтується на реалізації комплексу послуг суб'єктів інфраструктури інноваційного циклу, а саме: інформаційне забезпечення; захист інтелектуальної власності та патентно-ліцензійна робота, фінансово-економічне забезпечення, сертифікація наукоємної продукції та надання послуг в області метрології та стандартизації, виробничо-технологічна підтримка створення й освоєння нової наукоємної, конкурентоспроможної продукції, послуги з маркетингу.

Метою створення на місцевому рівні (в основному на рівні області) інтегрованого комплексу трансферу знань є забезпечення інноваційного розвитку регіону, а також координація взаємодії всіх учасників інноваційної діяльності в регіоні та за його межами.

Основними напрямками діяльності комплексу має стати:

- виявлення проблем, які є перешкодою на шляху динамічного економічного розвитку регіону;
- визначення пріоритетів інноваційної діяльності з урахуванням виявлених проблем;
- формування цільових програм інноваційного розвитку регіону з урахуванням наявних

ресурсів та можливих шляхів залучення інвестиційних коштів;

- здійснення тендерного відбору інноваційних програм і проектів;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури, створенню та функціонуванню малих та середніх підприємств в інноваційній сфері, залученню інвестицій;
- інформування населення області про здійснення інноваційної політики в регіоні;
- здійснення інших заходів для розвитку інноваційної діяльності в регіоні.

За прогнозними джерелами фінансування реорганізації Черкаського регіонального відділення Державної інноваційної компанії у Центр інноваційних досліджень мають стати: 35160 грн. (35 %) – бюджетні кошти (кошти, що виділялися на утримання Черкаського обласного відділення Державної інноваційної компанії); 9980 грн. (10 %) – кошти іноземних інвесторів; 54660 грн. (55 %) – власні кошти вітчизняних підприємств.

Новостворений інтегрований комплекс трансферу знань отримуватиме 5 % від вартості укладених договорів і матиме рентабельність 20 %, тому можна спрогнозувати, що за рік працівниками даної організації буде укладено інноваційних договорів на суму 2395,2 тис. грн., що свідчить про ефективність діяльності цієї організації.

Отже, в перспективі регіональні наукові центри слугуватимуть ядром для формування конкурентоспроможних корпорацій регіонального, національного та світового рівня, що здатні за умови зростання виробничих потужностей для освоєння нових поколінь техніки і технологій забезпечити країні достойне місце в міжнародному поділі праці та широкомасштабне просування на ринок новацій, а також і у цілому інтегрованих комплексів трансферу знань.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку регіональної економіки характеризується активним становленням інноваційного етапу свого розвитку, який спричиняє економічне зростання продуктивних сил регіонів України. На підставі проведених досліджень в дисертаційній роботі вирішено наукове завдання щодо регулювання інноваційного розвитку регіону. Відповідно до загальної мети і конкретних задач, які були поставлені в роботі, результати дисертаційного дослідження сформульовані в наступних висновках.

1. Обґрунтовано, що інноваційний тип розвитку економіки значною мірою обумовлений інноваційним потенціалом, привабливістю регіонів, ефективністю інноваційної політики та є основою його зростання. Ці умови є базою для інноваційної діяльності щодо вирішення економічних і соціальних завдань розвитку регіону й країни в цілому.

2. Метою інноваційного розвитку на регіональному рівні визначено стратегічну орієнтацію на забезпечення соціально-економічних, організаційних і правових умов для постійного

відтворення та ефективного використання науково-технологічного і інноваційного потенціалу регіону з створенням умов залучення банківського капіталу, внутрішніх та іноземних інвестицій.

3. В роботі виокремлено та систематизовано принципи державної та регіональної інноваційної політики, що полягають у визнанні за наукою провідної ролі в системі продуктивних сил, захищеності законодавством, поєднанні державного регулювання інноваційної діяльності з функціонуванням інноваційних структур в умовах конкурентного середовища, врахування першочергових потреб регіону та його інноваційного потенціалу.

4. Основним проблемами інноваційного розвитку в Україні та її регіонах на сучасному етапі визначено: відсутність реальних механізмів об'єднання наявних ресурсів, їх концентрації на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку; відсутня залежність між збільшенням обсягу продажу приватними компаніями і зростанням фінансування здійснюваних ними досліджень і розробок; інноваційна політика не має чіткої спрямованості у вирішенні конкретних економічних проблем регіонів, у їхній реструктуризації з урахуванням ринкових факторів.

5. Запропоновано методику діагностичного аналізу сукупного потенціалу регіону відповідно структурної схеми визначення інноваційного потенціалу, що включає: оцінку функціонального блоку (ресурсного, маркетингового, організаційного, управлінського, територіально-географічного); оцінку продуктово-процесного блоку; оцінку по стадіях; підсумкові оцінки по блоках; інтегральну оцінку; комплексну оцінку інноваційного потенціалу і базується на науково-практичних висновках та положеннях рейтингової оцінки ризик-потенціалу.

6. Проведений аналіз інноваційного потенціалу Центрального регіону України показав існуючі диспропорції в розвитку економіки Київської, Черкаської областей та м. Києва і довів необхідність та доцільність нарощування інноваційного потенціалу регіону як основи розвитку наукомістких галузей промисловості.

7. З використанням логістичного механізму створення інновативно свідомих підприємств виділено ефективні форми організації інноваційного процесу в регіоні, а саме мікрологістична координація внутріфірмової взаємодії підрозділів підприємства, що виконують функції розробки і виробництва нових видів продукції.

8. На основі представленої факторної моделі інноваційного середовища і системи підприємства і проведеного аналізу пропозицій підприємств основних галузей економіки регіону щодо впровадження інноваційних проектів розроблено інноваційно-цільову стратегію Черкаської області та визначено основні напрямки розвитку підприємств наукомістких галузей.

9. Для фінансування розробленої інноваційної стратегії розвитку Черкаської області пропонується форма утворення регіонального банку – інноваційний банк, який є співвласністю підприємств, що становлять основу господарського комплексу регіону. Капітал регіонального банку належить комерційним структурам та частково місцевим органам управління. Завданням

діяльності банку є участь в організації та обслуговуванні процесу реструктуризації виробництва у регіоні за рахунок залучення та інвестування коштів у складові ланки господарської системи регіону. Метою діяльності такого банку є отримання сумарного економічного ефекту від кредитування підприємств. Через такий банк реалізується ідея концентрації обмежених бюджетних ресурсів, призначених для фінансування державних цільових наукових та науково-технічних програм і планів, виключно на найперспективніших дослідженнях. Запропоновано джерела фінансування створення інноваційного регіонального банку в Черкаській області та розраховано ефективність даного проекту.

10. Для подолання перешкод ефективної діяльності Української державної інноваційної компанії пропонується її реорганізація у Центр інноваційних досліджень з регіональними відділеннями в областях та м. Києві і Севастополі з метою забезпечення інноваційного розвитку регіону, а також координації взаємодії всіх учасників інноваційної діяльності в регіоні та за його межами.

11. Розроблено економіко-математичну модель інноваційного розвитку наукомістких галузей, що за своєю суттю є модифікацією моделей математичного програмування вирішення екстремальних задач. Запропонована модель дозволяє вирішити поставлену задачу в один етап, тоді як традиційні моделі та методи ґрунтуються на багатоетапному (багатокроковому) знаходженні оптимального рішення або на зведенні багатокритеріальної задачі до однокритеріальної. Апробація моделі на десятих підприємствах наукомістких галузей Черкаського регіону дозволила зробити висновок щодо ефективності використання запропонованої моделі в сучасних господарських умовах.

12. Запропоновано математичну модель у вигляді сукупності трьох рівнянь лінійної регресії, що описує зміни фондоємності товарної продукції в залежності від фізичного і морального зносу устаткування, прогресивності конструкції виробу й ефективності стимулювання економії продукції. Кількісна оцінка ступеня впливу кожного з них дозволяє правильно визначити пріоритети в розробці системи техніко-економічних заходів щодо зниження фондоємності товарної продукції, а також розрахувати оптимальні значення факторних ознак, необхідних для досягнення наміченого рівня фондоємності продукції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Демиденко В.В. Григор О.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства // Зб. наук. пр. Черкаського інженерно-технологічного інституту. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧІТІ. – 2000. – С. 96-99. *Особистий внесок: обґрунтовано методику оцінки конкурентоспроможності підприємств з урахуванням їх інноваційної активності.*

2. Демиденко В.В. Розвиток інноваційних технологій у системах керування підприємствами // Зб. наук. пр. Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. – Кіровоград: КНТУ. – 2005. – Вип. 8. – С. 366-371.
3. Демиденко В.В. Удосконалення механізму управління інноваціями на підприємстві // Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ. – 2005. – №14. – С. 165-170.
4. Демиденко В.В. Інноваційний розвиток як основа економічного зростання // Вісник Полтавського національного технічного університету „Економіка і регіон”. – Полтава: ПНТУ. – 2005. – Вип. 8. – С. 36-42.
5. Демиденко В.В. Інноваційні резерви якості продукції підприємств регіону // Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ. – 2005. – №15. – С. 135-141.
6. Демиденко В.В. Проблеми та завдання інноваційної політики на регіональному рівні // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: фінанси та кредит. – Суми: СНАУ. – 2005. – №11. – С. 318-322.
7. Демиденко В.В., Швець П.А. Структурна трансформація промислового комплексу Запорізького регіону в перехідний період // Зб. наук. пр. „Продуктивні сили і регіональна економіка”. Наукове видання. – Ч. 1. – К.: РВПС України НАН України. – 2005. – С. 133-139. *Особистий внесок: окреслено напрями трансформаційних процесів в регіональному промисловому комплексі.*
8. Демиденко В.В. Логістичне забезпечення інноваційного розвитку промислового виробництва // Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 49-52.

Статті в інших виданнях

9. Демиденко В.В. Григор О.О. Однопродуктова модель промисловості Черкаської області // Експрес-новини: наука, техніка, виробництво. – Київ: УкрІНТЕІ, 1997. – №17-18. – С. 32-33. *Особистий внесок: розроблено методичні засади однопродуктової моделі інноваційного розвитку промислового комплексу черкаської області.*

Матеріали наукових конференцій

10. Демиденко В.В. Григор О.О. Практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності підприємницького потенціалу // Матеріали науково-практичної конференції „Теорія і практика перебудови економіки”. – Черкаси: ЧІТІ. – 2000. – С. 57-61. *Особистий внесок: запропонована методика оцінки конкурентного потенціалу промислових підприємств регіону.*

11. Демиденко В.В. Проблеми бізнес-планування в сучасному підприємстві // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасної економіки”. – Черкаси: ЧДТУ. – 2004. – С. 258-260.
12. Демиденко В.В. Світовий досвід державного регулювання інноваційної активності суб’єктів економічної системи // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні в контексті євроінтеграції”. – Черкаси: ЧДТУ. – 2005. – С. 86-91.
13. Демиденко В.В. Основи управління інноваціями на підприємстві // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасної економіки”. – Черкаси: ЧДТУ. – 2005. – С. 175-178.
14. Демиденко В.В., Демиденко С.Л. Проблеми оцінки кредитоспроможності юридичної особи // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю”. – Черкаси: ЧДТУ. – 2005. – С. 180-182. *Особистий внесок: окреслено основні проблеми, що виникають при оцінці кредитоспроможності промислових підприємств.*
15. Демиденко В.В. Формування структури управління інноваційним процесом на підприємстві // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні”. – Дніпропетровськ. – 2005. – Т. 5. – С. 24-28.
16. Демиденко В.В. Побудова сучасної класифікації інновацій // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції „Інвестиційні стратегії підприємств України на міжнародних товарних та фінансових ринках”. – Дніпропетровськ. – 2006. – Т. 3. – С. 32-35.

АНОТАЦІЯ

Демиденко В.В. Регулювання інноваційного розвитку регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 – розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава, 2006.

У дисертаційній роботі розкрито сутність та зміст інноваційного розвитку регіонів України; сформульовано методологічні і методичні підходи до вивчення та оцінки впливу інноваційного фактору на розвиток регіону; охарактеризована система принципів сучасного національного і регіонального інноваційного розвитку, дотримання яких гарантує стабільне економічне зростання та рівномірність розвитку всіх регіонів України; проведено дослідження і дана загальна оцінка проблем та тенденцій інноваційного розвитку регіону, проаналізовано сучасні умови інноваційного розвитку промислових підприємств України, стан відносин власності та інноваційної діяльності в українській

економіці; обґрунтовано ефективні форми організації інноваційного процесу в регіоні; запропоновано модель інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей; визначено стратегію та пріоритети інноваційного розвитку підприємств наукомістких галузей; обґрунтовано передумови переходу від трансферу технологій до трансферу знань враховуючи сучасний стан науково-технічного прогресу в регіоні.

Ключові слова: інноваційний розвиток, трансфер знань, регіон, інвестиції, конкурентоспроможність, регіональна інноваційна політика.

АННОТАЦІЯ

Демиденко В.В. Регулирование инновационного развития региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 – размещение производительных сил и региональная экономика. – Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка, Полтава, 2006.

Изменения взаимосвязи науки, технологий и экономического роста являются одной из важных характеристик новой экономики. Инновационный тип развития производительных сил Украины и ее регионов отвечает заданиям структурной перестройки и экономического роста, утверждению Украины как высокотехнологичного государства, обеспечению конкурентоспособности отраслей и предприятий для осуществления оптимальной государственной экономической политики. Этим определяется актуальность исследования теоретико-методологических основ инновационного развития регионов Украины и основных направлений его регулирования в рыночной экономике.

В диссертационной работе раскрыта сущность и содержание инновационного развития регионов Украины; сформулированы методологические и методические подходы к изучению и оценке влияния инновационного фактора на развитие региона; охарактеризована система принципов современного национального и регионального инновационного развития, соблюдение которых гарантирует стабильный экономический рост и равномерность развития всех регионов Украины.

Проведено исследование и дана общая оценка проблем и тенденций инновационного развития региона, проанализированы современные условия инновационного развития промышленных предприятий Украины, состояние отношений собственности и инновационной деятельности в украинской экономике. Исследование показало, что состояние инновационной деятельности в Украине большинством научных работников экспертов определяется как кризисное и не отвечает современному уровню инновационных процессов в промышленно-развитых странах и потребностям инновационного развития.

На основании проведенного исследования обоснованы эффективные формы организации инновационного процесса в регионе; предложена модель инновационного развития предприятий наукоемких отраслей; определена стратегия и приоритеты инновационного развития предприятий наукоемких отраслей; обоснованы предпосылки перехода от трансферта технологий к трансферу знаний, учитывая современное состояние научно-технического прогресса в регионе.

Практическая реализация стратегических направлений инновационного развития видится возможной благодаря комплексному использованию всех возможных методов и рычагов регулирования инвестиционно-инновационной деятельности в регионе.

Сформулированные в диссертационной работе основные положения послужат дальнейшему развитию научно-теоретических и прикладных исследований, направленных на повышение эффективности инновационного развития региона.

Ключевые слова: инновационное развитие, трансферт знаний, регион, инвестиции, конкурентоспособность, региональная инновационная политика.

ANNOTATION

Demydenko V.V. Regulation of innovative development of the region. – Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of the Candidate of Economic sciences behind a speciality 08.10.01 – Productive forces location and regional economy. – Poltava National Technical University named in honor of Y. Kondratyuk, Poltava, 2006.

The dissertation is devoted to the problems of nature and contents of the innovative development of Ukraine's regions. The methodological and methodical approaches to the analysis and evaluation of innovative activity influence over region's development are formulated. The system of principles for modern national and regional innovative development which guarantees the stable economic increasing and equal development of all Ukrainian regions is characterized. The problems and tendencies of innovative regional development are analyzed and estimated. The modern conditions of innovative development of industrial enterprises in Ukraine and interrelations of proprietorship and innovative activity in Ukraine's economy are investigated. The effective forms of innovative process organizing are based, the model of innovative development of enterprises of scientific technologies is offered. The strategies and priorities of such enterprises are defined, the pre-conditions of transition from technologies transfer to knowledge transfer (the current state of scientific and technological progress in the region is taken into account) are evidently based.

Key words: innovative development, knowledge transfer, region, investments, competitiveness, regional innovative policy.

**Редакційно - видавничий відділ
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка
36011, Полтава, пр. Першотравневий, 24**

Свідоцтво про внесення суб'єктів видавничої справи
до державного реєстру видавців, заготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції. Серія ДК, 932 від 27.05.2002 р.

Папір офсетний. Друк RISO.
Ум. Друк. Арк. 0,9. Наклад 100 прим.
Формат 60x90/16. Зам. №91
Підписано до друку 14.12.2006 р.